

«Επιχειρηματικότητα, Ανάπτυξη και Brain Gain

στην Ελλάδα μετά την κρίση

Καθηγητής Άγγελος Κότιος, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

1. Εισαγωγή

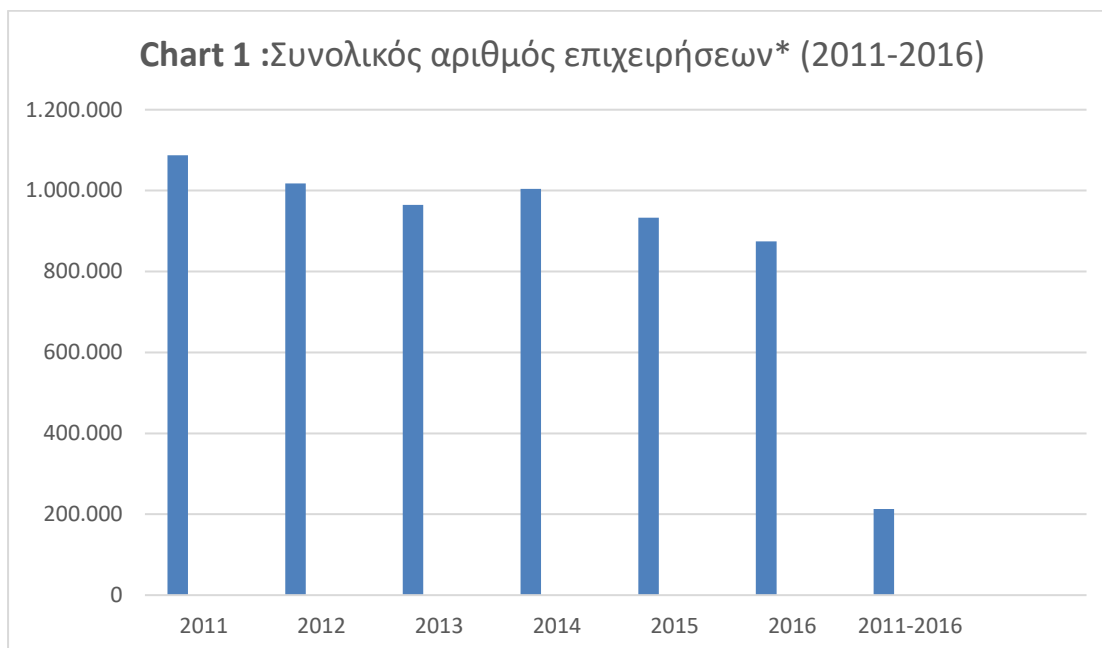
- Οι οικονομικές κρίσεις πάσης φύσεως επηρεάζουν την ίδρυση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων και δημιουργούν νέες προκλήσεις για την έρευνα και την καινοτομία.
- Ειδικότερα, η οικονομική ύφεση και η ανεργία είναι τα δύο οικονομικά φαινόμενα με τη μεγαλύτερη επιρροή στον κύκλο ζωής των επιχειρήσεων
- Από την έναρξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η μελέτη της αλληλεξάρτησης μεταξύ του επιχειρηματικού κύκλου και της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας έχει αυξηθεί σημαντικά
- Υπάρχουν τρεις ανταγωνιστικές απόψεις σχετικά με τον ρόλο των κύκλων επιχειρήσεων στην αυτοαπασχόληση και την νεοφυή επιχειρηματικότητα κατά την περίοδο της ύφεσης:
 - Υπάρχει μια θετική και σημαντική σχέση μεταξύ των ποσοστών ανεργίας και της πιθανότητας δημιουργίας νέων επιχειρήσεων
 - Η ύφεση είναι μια περίοδος σημαντικής μείωσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας
 - Οι αποφάσεις αυτοαπασχόλησης ή νεοσύστατων επιχειρήσεων δεν συνδέονται με το ποσοστό ανεργίας
- Η σχέση μεταξύ οικονομικών κύκλων και επιχειρηματικότητας απαιτεί περαιτέρω έρευνα.
- Η οικονομική ανάλυση και η εμπειρική έρευνα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η καινοτομία μπορεί να είναι η θετική πλευρά της ύφεσης
- Όλοι αναγκάζονται να σκεφτούν πιο επίμονα, να βρουν νέες ιδέες για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα, αυτός είναι ο τρόπος εύρεσης λύσεων
- Η είσοδος στις αγορές με νέες ιδέες είναι πιο ευνοϊκή κατά τη διάρκεια της ύφεσης, λόγω του χαμηλότερου κόστους και των ασθενέστερων εδραιωμένων εταιρειών.
- Στην περίπτωση των επιχειρήσεων, η μείωση της ζήτησης και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός πιέζουν για καινοτόμες λύσεις σε όλους τους τομείς της επιχειρηματικής λειτουργίας και δημιουργούν θετικές συνθήκες για καινοτομίες προϊόντων και υπηρεσιών και καινοτομίες στις διαδικασίες παραγωγής και / ή εμπορίας.
- Ο αντίκτυπος της ελληνικής κρίσης στην επιχειρηματικότητα και την καινοτομία αποτέλεσε αντικείμενο εντατικής έρευνας. Με λίγες εξαιρέσεις, η έρευνα επικεντρώνεται σε ειδικές ή πλευρικές πτυχές
- Η ακόλουθη παρουσίαση είναι μια προσπάθεια να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της ελληνικής οικονομικής κρίσης, της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.
- Οι ερωτήσεις που θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε είναι:
 - Ποιες ήταν οι σημαντικότερες προκλήσεις για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία που προκάλεσε η χρηματοπιστωτική κρίση;
 - Ποιες ήταν οι συνέπειες της ισορροπίας μεταξύ του κλεισίματος επιχειρήσεων και της δημιουργίας νέων;
 - Ποιες ήταν οι επιπτώσεις στην επιχειρηματικότητα στους επιμέρους τομείς και σε διάφορες περιοχές;

- Έχουν υπάρξει αλλαγές στο μέγεθος και τη νομική μορφή των επιχειρήσεων;
- Υπήρξαν τάσεις μετεγκατάστασης σε άλλες χώρες με ευνοϊκότερο επιχειρηματικό περιβάλλον;
- Ποιος ήταν ο αντίκτυπος στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων;
- Ποιες ήταν οι επιπτώσεις στην καινοτόμο απόδοση του ελληνικού επιχειρηματικού τομέα?
- Ποιες ήταν οι κύριες παρεμβάσεις οικονομικής πολιτικής για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την προώθηση της καινοτομίας κατά τη διάρκεια της κρίσης?
- Ποιες είναι οι προοπτικές για την καινοτόμο ανάπτυξη των ελληνικών επιχειρήσεων και τι πρέπει να γίνει για να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα?

2. Οι σημαντικότερες προκλήσεις της ελληνικής κρίσης για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία

- Εκτός από τους παραδοσιακούς παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, όπως η γραφειοκρατία, η υπερβολική ρύθμιση, οι δυσκαμψίες της αγοράς, η ανάπτυξη βάσης ζήτησης, η χαμηλή διεθνής ανταγωνιστικότητα κ.λπ.
- Η γενική πολιτική προσαρμογής της χώρας και οι διαρθρωτικές αδυναμίες της οδήγησαν σε παρατεταμένη ύφεση και αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας
- Η πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής οδήγησε στην αύξηση της φορολογίας και στη μείωση των δημόσιων δαπανών
- Η ρευστότητα μειώθηκε δραστικά, με αποτέλεσμα τη μαζική μείωση των επιχειρηματικών πιστώσεων και την αύξηση των επιτοκίων
- Οι κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις δημιούργησαν κλίμα αβεβαιότητας και επιδείνωσαν το κλίμα στην οικονομία.
- Η άνοδος των ποσοστών ανεργίας είχε ως αποτέλεσμα το Brain Drain νεαρών μορφωμένων και εκπαιδευμένων ατόμων που προκάλεσαν απώλεια πιθανών νέων επιχειρηματιών και έλλειψη σημαντικών και εξειδικευμένων εργαζομένων.
- Ως αποτέλεσμα, το οικοσύστημα των επιχειρήσεων και της καινοτομίας της χώρας επιδεινώθηκε δραματικά, θέτοντας τη χώρα σε έναν αυτοσυντηρούμενο φαύλο κύκλο ύφεσης, όπου η Ελλάδα έχασε περίπου το 25% του ΑΕΠ της και είδε την ανεργία να ξεπερνά το 27%

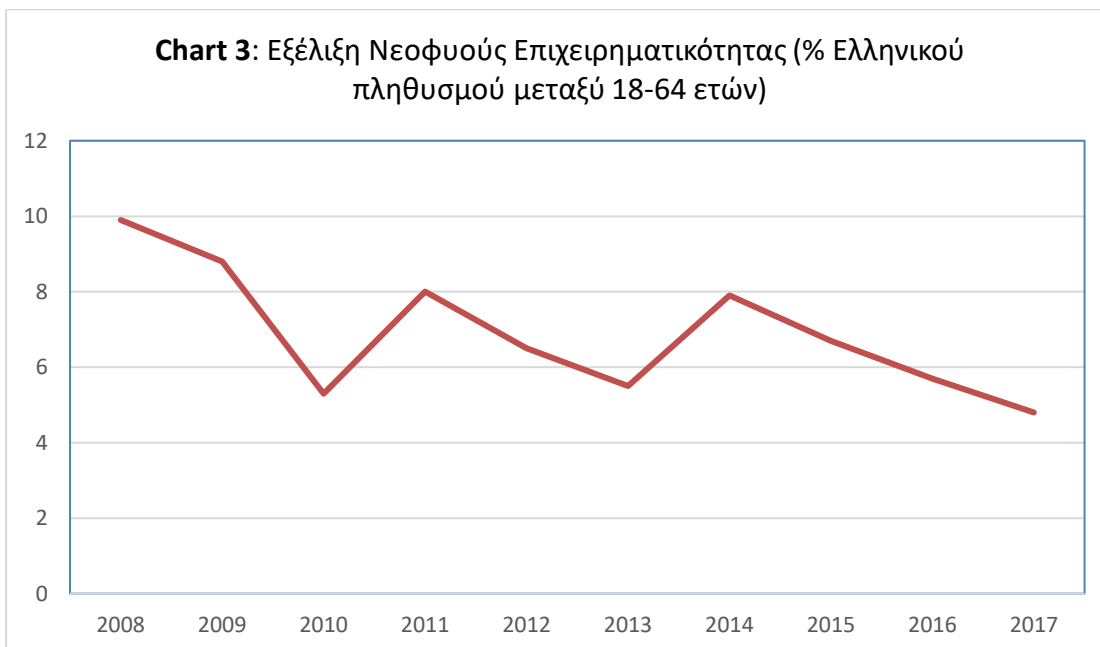
3. Αντίκτυπος της κρίσης στην ποσότητα της επιχειρηματικότητας

- Η ύφεση και η επιδείνωση του οικονομικού κλίματος έχουν προκαλέσει μαζικό κλείσιμο εταιρειών.
- Ο αριθμός των εταιρειών από το 2011 έως το 2016 μειώθηκε κατά 24,3%
- Η εξέλιξη δεν ήταν γραμμική. Έτσι, υπήρχαν χρόνια που οι νέες επιχειρήσεις υπερέβησαν τον αριθμό των επιχειρήσεων που έκλειναν, και το αντίστροφο.
- Το κλείσιμο των επιχειρήσεων ήταν ισχυρότερο το 2011 και το 2016 λόγω της επιδείνωσης του οικονομικού περιβάλλοντος και της εισαγωγής ελέγχων κεφαλαίου.
- Μετά την επίτευξη των θετικών ρυθμών ανάπτυξης το 2017 και την έξοδο από τα προγράμματα προσαρμογής (Αύγουστος 2018), σημειώθηκε τάση αύξησης των ποσοστών εκκίνησης.

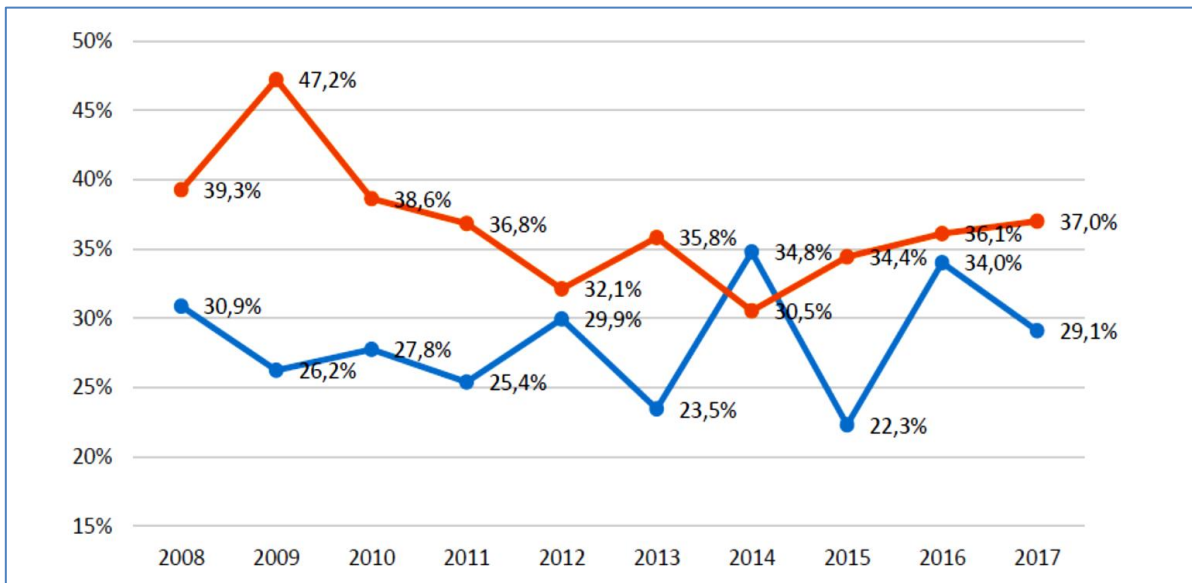
4. Κίνητρα για την νεοφυή επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

- Η εξέλιξη του Συνολικού Δείκτη Νεοφυούς Επιχειρηματικής Δραστηριότητας (TEA) στην Ελλάδα δεν ήταν γραμμική

- Οι διακυμάνσεις του δείκτη TEA οφείλονται σε παράγοντες όπως η ανεργία, το επιχειρηματικό κλίμα, η φορολογία κλπ.
- Κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου της κρίσης, ο δείκτης TEA στην Ελλάδα είναι ένας από τους χαμηλότερους στην ΕΕ.
- Η ποιότητα της επιχειρηματικότητας σχετίζεται, μεταξύ άλλων, με το κίνητρο για επιχειρηματική δραστηριότητα.

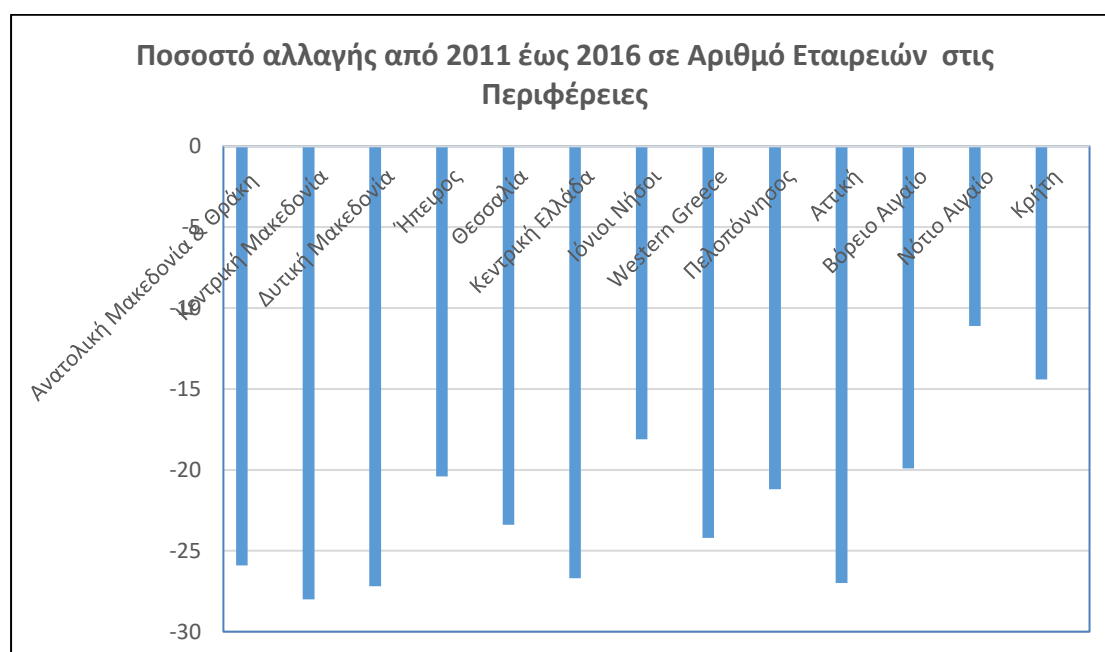
- **Chart 4:** Εξέλιξη της επιχειρηματικότητας ανάγκης / ευκαιρίας στην Ελλάδα (% της νεοφυούς επιχειρηματικότητας)

- Από την αρχή της κρίσης έως το 2014, το ποσοστό των νέων επιχειρήσεων ευκαιρίας μειώθηκε.
- Επίσης, παρά τις διακυμάνσεις, το μέσο ποσοστό των επιχειρήσεων ανάγκης αυξήθηκε
- Το 2017, το 29% των νεοφυών επιχειρήσεων είναι ανάγκης, ενώ το 37% είναι επιχειρήσεων ευκαιρίας.
- Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ, η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο, ενώ η επιχειρηματικότητα ανάγκης είναι υψηλότερη
- Κατά συνέπεια, οι αναμενόμενες αντικυκλικές επιπτώσεις της νεοφυούς επιχειρηματικότητας είναι χαμηλότερες από ό, τι σε άλλες χώρες της ΕΕ.

5. Αντίκτυπος στην τομεακή και γεωγραφική δομή της επιχειρηματικότητας

- Μελετώντας τους επιμέρους τομείς παρατηρούμε ότι (πλην του τομέα της γεωργίας) ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων μειώθηκε.
- Υπάρχουν 8 τομείς στους οποίους αυξήθηκε ο αριθμός των επιχειρήσεων (ενέργεια, μεταφορές, τουρισμός, τεχνικά και επιστημονικά επαγγέλματα, εκπαίδευση, υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες) και μπορούν να χαρακτηριστούν ως δυναμικοί τομείς.
- Οι τομείς με πολύ ισχυρή μείωση της επιχειρηματικότητας ήταν το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, οι κατασκευές, η μεταποιητική βιομηχανία και οι διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες.
- Όσον αφορά την εξέλιξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας στις ελληνικές περιφέρειες, ο Πίνακας 4 δείχνει ότι σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες ο αριθμός των φορέων μειώθηκε.

Η μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων ήταν ηπιότερη στις νησιωτικές τουριστικές περιοχές και ισχυρότερη στις μητροπολιτικές περιοχές με υψηλή συγκέντρωση μειούμενων οικονομικών δραστηριοτήτων όπως το λιανικό εμπόριο, οι κατασκευές και η βιομηχανία.

6. Επίδραση της κρίσης στο μέγεθος και τη νομική μορφή των ελληνικών επιχειρήσεων

- Όσον αφορά τη διάρθρωση των επιχειρήσεων (εκτός της γεωργίας) ανά αριθμό εργαζομένων, η στατιστική ανάλυση δείχνει ότι:
 - Το ποσοστό πολύ μικρών οντοτήτων, το οποίο απασχολεί έως 4 άτομα, έχει μειωθεί, σε όλες τις άλλες κατηγορίες τα ποσοστά αυξήθηκαν.
 - Η μείωση των μικρών επιχειρήσεων (0-9 εργαζόμενοι) ανήλθε σε 1,56% ή από 97,15% σε 95,58%.
 - Το συνολικό μερίδιο των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων αυξήθηκε από 6,04% σε 10,49%.
 - Συμπερασματικά, δεν υπάρχει ριζική αλλαγή στη δομή των επιχειρήσεων με βάση τον αριθμό των εργαζομένων κατά τη διάρκεια της κρίσης.
- Όσον αφορά τη νομική μορφή της επιχείρησης, εντοπίζονται τα ακόλουθα:
 - Η αυτοαπασχόληση στη νομική μορφή μιας ατομικής επιχείρησης ή μιας γενικής εταιρικής σχέσης εξακολουθεί να κυριαρχεί .
 - Κατά τη διάρκεια της κρίσης σημειώθηκε σημαντική αύξηση σε άλλους νομικούς τύπους, κυρίως λόγω των ευνοϊκών ρυθμίσεων για τη δημιουργία και τη λειτουργία ενός νέου τύπου επιχείρησης, της Ιδιωτικής Εταιρείας (ΙΚΕ). Το 2017, περίπου το 22% των νέων εγγραφών επιχειρήσεων ήταν ιδιωτικές εταιρείες (57% ατομικές επιχειρήσεις, 2% ΕΠΕ). Συχνά αυτές δεν είναι νέες εταιρείες αλλά μετατροπές από άλλες νομικές μορφές.
 - Ο αριθμός των Αωνύμων εταιρειών και των ΕΠΕ παραμένει σχετικά χαμηλός.
 - Συμπερασματικά, η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα έχει αυξήσει το ποσοστό των μεμονωμένων επιχειρήσεων και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, με τη μορφή ατομικών επιχειρήσεων και **pc's**

7. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη μετεγκατάσταση επιχειρήσεων

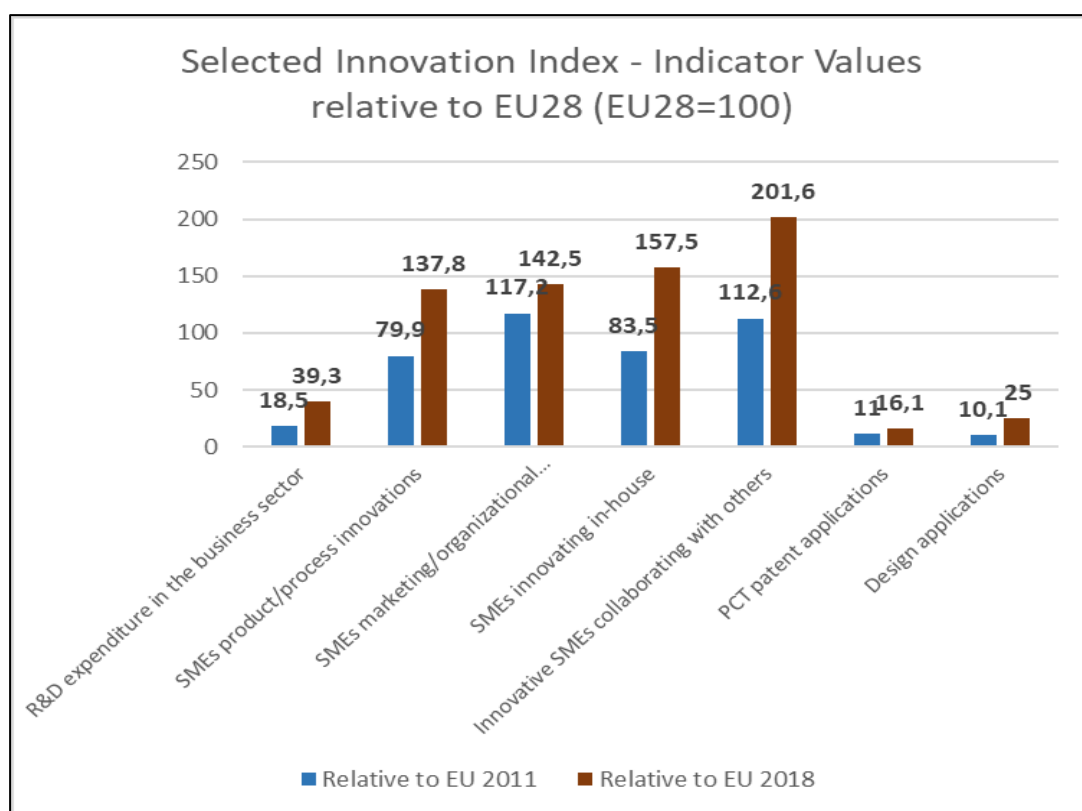
- Η επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος και η υπερβολική αύξηση της φορολογίας προκάλεσαν ένα κύμα επιχειρηματικής εξόδου από την Ελλάδα
- Μεταξύ 2008 και 2016, όλες οι ξένες τράπεζες με δίκτυα εξυπηρέτησης πελατών εκτός από την HSBC και ορισμένες μεγάλες εταιρείες εμπορίας, κατασκευής και ενέργειας αποσύρθηκαν από την Ελλάδα.
- Η απόσυρση των ξένων εταιρειών από την Ελλάδα προκάλεσε δραστική μείωση του Δείκτη Ξένων Επενδύσεων κατά περίπου 40%, ενώ σε άλλες χώρες της ΕΕ αυξανόταν
- Ταυτόχρονα, πολλές ελληνικές εταιρείες εγκατέλειψαν τη χώρα για να αποφύγουν την υψηλή φορολογία και τους ελέγχους κεφαλαίου
- Οι χώρες που επελέγησαν ως νέα φορολογική έδρα ήταν η Βουλγαρία και η Κύπρος
- Μεταξύ 2014-2016, περίπου 18.000 επιχειρήσεις μεταφέρθηκαν στα Βαλκάνια.
- Οι περισσότερες εταιρείες που έχουν μετεγκατασταθεί δεν έχουν υπαλλήλους ή τοπική δραστηριότητα

8. Ο αντίκτυπος στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων

- Ένα από τα κεντρικά σημεία της πολιτικής προσαρμογής ήταν η μετατροπή του παραγωγικού παραδείγματος της Ελλάδας από μια κλειστή οικονομία με βάση την κατανάλωση σε μια ανοιχτή οικονομία με βάση τις εξαγωγές και τις επενδύσεις.
- Δέκα χρόνια μετά την έναρξη της κρίσης και μετά την εφαρμογή τριών προγραμμάτων προσαρμογής, τα ακόλουθα ευρήματα υποδηλώνουν τη συνεχιζόμενη εσωστρέφεια και τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων:
 - Η Ελλάδα παραμένει μια κλειστή οικονομία. Το 2018 οι εξαγωγές αντιστοιχούν στο 33% του ΑΕΠ, έναντι 23% του ΑΕΠ το 2008. Ωστόσο, το ΑΕΠ του 2018 ήταν περίπου 25% χαμηλότερο από το 2008.
 - Η διάρθρωση της τομεακής σύνθεσης των εξαγωγών και ο γεωγραφικός τους προσανατολισμός μεταξύ 2008 και 2018 παραμένει σχεδόν αμετάβλητος.
 - Η Ελλάδα έχει αποκτήσει παγκοσμίως συγκριτικό πλεονέκτημα σε 22 από τις 63 ομάδες προϊόντων, που αντιπροσωπεύουν το 69,5% των ελληνικών εξαγωγών και εξαιρούμενα τα προϊόντα πετρελαίου στο 40,4%. Οι περισσότερες ομάδες με συγκριτικά πλεονεκτήματα περιλαμβάνουν προϊόντα με χαμηλό επίπεδο παγκόσμιας παραγωγικότητας, κυρίως τρόφιμα και ποτά, προϊόντα πετρελαίου, μέταλλα.
 - Το τεχνολογικό περιεχόμενο των ελληνικών εξαγωγών είναι πολύ χαμηλό. Το 2018, οι επιδόσεις των εξαγωγών προϊόντων μεσαίας και υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα σε σχέση με την ΕΕ (ΕΕ = 100) ήταν 8,3 (9,4 το 2008).
 - Μόνο ένα μικρό ποσοστό από τις ελληνικές επιχειρήσεις εξάγει, εκτιμάται ότι θα φθάσει το 3% το 2018.
 - Οι ελληνικές εξαγωγές εξακολουθούν να είναι πολύ συγκεντρωμένες. Οι 5 πρώτοι εξαγωγείς αντιπροσωπεύουν το 23% των συνολικών εξαγωγών αγαθών. Οι κορυφαίες 1.000 επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 80% των ελληνικών εξαγωγών.
 - Η συμμετοχή των ελληνικών εταιρειών στην παγκόσμια αλυσίδα αξιών αυξήθηκε ελαφρά, από 37% το 2008 σε 40% το 2018. Η συμμετοχή των ελληνικών εταιρειών στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας θεωρείται η χαμηλότερη στην ΕΕ.

9. Επιπτώσεις της κρίσης στις δραστηριότητες καινοτομίας των ελληνικών επιχειρήσεων

- Ο θετικός αντίκτυπος της ύφεσης στην καινοτομία επαληθεύεται στην περίπτωση της Ελληνικής κρίσης.
- Μεταξύ 2011 και 2018, η χώρα βελτίωσε τη συνολική της απόδοση στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας
- Την περίοδο 2011-2018, η Ελληνική Καινοτομία βελτιώθηκε κατά 20,2%, η δεύτερη καλύτερη βελτίωση στην ΕΕ.
- Οι ελληνικές εταιρείες κατά τη διάρκεια της κρίσης παρατηρούν σημαντική βελτίωση στους τομείς των καινοτομιών προϊόντων / διαδικασιών στις Μικρές & Μεσαίες Επιχειρήσεις, των ΜΜΕ μάρκετινγκ / οργανωτικών καινοτομιών, των ΜΜΕ που καινοτομούν εσωτερικά και των Καινοτόμων ΜΜΕ που συνεργάζονται με άλλους.

- Παρά τη βελτίωση αυτή, σε δραστηριότητες όπως οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη στον επιχειρηματικό τομέα, τα διεθνή διπλώματα ευρεσιτεχνίας (PCT), τα εμπορικά σήματα και τις εφαρμογές σχεδιασμού, η απόκλιση από τον μέσο όρο της ΕΕ εξακολουθεί να είναι πολύ μεγάλη.
- Οι ασθενέστερες διαστάσεις καινοτομίας στην Ελλάδα εξακολουθούν να είναι η χρηματοδότηση και η στήριξη της καινοτομίας, η ελκυστικότητα των ερευνητικών συστημάτων και η φιλική προς την καινοτομία περιβαλλοντική κατάσταση όπου η Ελλάδα κατέλαβε την τελευταία θέση.

- Το ποσοστό των καινοτόμων επιχειρήσεων γενικά έχει αυξηθεί κατά περισσότερο από 10 ποσοστιαίες μονάδες και είναι περίπου 60% από περίπου 50% πριν από την κρίση
- Το ποσοστό των καινοτόμων επιχειρήσεων στη βιομηχανία είναι υψηλότερο από ό,τι στον τομέα των υπηρεσιών, όπου η εικόνα είναι σχετικά πιο περίπλοκη.
- Η βελτίωση της απόδοσης της ελληνικής εταιρικής καινοτομίας περιλαμβάνει τόσο εταιρείες που καινοτομούν σε προϊόντα και / ή διαδικασίες, όσο και εκείνες που καινοτομούν στην οργάνωση και / ή την εμπορία.
- Κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης, οι καινοτομίες στην οργάνωση και / ή στην εμπορία ήταν κάτι περισσότερο από καινοτομίες σε προϊόντα ή / και διαδικασίες, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε ταχύτερη αύξηση στις καινοτομίες της διαδικασίας.
- Το ποσοστό των εταιρειών με καινοτομίες προϊόντων εξακολουθεί να είναι το χαμηλότερο (περίπου 30%).
- Ο συνολικός αριθμός των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, ο οποίος μειώθηκε μετά την έναρξη της κρίσης, άρχισε να αυξάνεται μετά το 2016. Παρά την αύξηση αυτή, η Ελλάδα, με περίπου 10 διπλώματα ευρεσιτεχνίας ανά εκατομμύριο κατοίκους, ανήκει στις χώρες με τις χαμηλότερες επιδόσεις της ΕΕ
- Συμπερασματικά, η ύφεση στην Ελλάδα έχει πράγματι αυξήσει τις προσπάθειες του κράτους και των επιχειρήσεων για τη βελτίωση της καινοτομίας. Ωστόσο, οι ελληνικές εταιρείες υπολείπονται από άλλες ανταγωνιστικές χώρες, ιδίως στην καινοτομία προϊόντων και διαδικασιών.

10. Αλλαγές στο επιχειρηματικό περιβάλλον

- Στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Προσαρμογής πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον
- Προκειμένου να εκσυγχρονιστεί το εταιρικό δίκαιο, η νέα νομοθεσία τροποποίησε τους νόμους όλων των νομικών μορφών.
- Το 2011, η νέα νομοθεσία εισήγαγε τις νέες εταιρικές μορφές των κοινωνικών επιχειρήσεων και την IKE, η οποία έγινε πολύ δημοφιλής για τις Start Up και τα ελεύθερα επαγγέλματα.
- Προκειμένου να αποφευχθεί η γραφειοκρατία, η Ελλάδα έχει ξεκινήσει τη δημιουργία Ηλεκτρονικών Μονάδων Μιας Στάσης για τη δημιουργία μιας εταιρείας.
- Έχει σημειωθεί επίσης πρόοδος όσον αφορά το θέμα της αδειοδότησης επαγγελματιών και των παραγωγικών δραστηριοτήτων με την εισαγωγή ενός ηλεκτρονικού συστήματος κοινοποιήσεων
- Έχουν γίνει σημαντικά βήματα για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου και της υποδομής της θέσης των οικονομικών δραστηριοτήτων
- Οι φορείς διαιτησίας και διαμεσολάβησης για οικονομικές και εμπορικές διαφορές έχουν εισαχθεί στο ελληνικό νομικό σύστημα
- Έχουν αναπτυχθεί και αξιοποιηθεί νέα χρηματοδοτικά μέσα για την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας και των επενδύσεων
- Για την προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων η Ελλάδα έχει εκσυγχρονίσει τον Εθνικό Αναπτυξιακό Νόμο.
- Ελήφθησαν ειδικά μέτρα, όπως η θέσπιση μηχανισμού " fast-track " για στρατηγικές επενδύσεις και την απεμπλοκή της υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων
- Η πρόσφατη νομοθεσία ενθαρρύνει τις δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης του επιχειρηματικού τομέα με τη θέσπιση φορολογικών κινήτρων
- Συμπερασματικά, το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα κατά την κρίση επηρεάστηκε από δύο αντίθετες τάσεις:
 - Από τη μια πλευρά, επιδεινώθηκε δραματικά λόγω της ύφεσης και των πολιτικών και οικονομικών αβεβαιοτήτων
 - Και από την άλλη πλευρά, καταβλήθηκαν προσπάθειες για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου και για την κάλυψη μέρους του κενού χρηματοδότησης μέσω νέων χρηματοδοτικών μέσων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

11. Το μέλλον της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην Ελλάδα και οι δυνατότητες brain gain

- Δέκα χρόνια μετά την έναρξη της κρίσης και μετά την εφαρμογή τριών προγραμμάτων προσαρμογής, η ελληνική οικονομία φαίνεται να έχει εισέλθει σε μια πορεία σταθεροποίησης και ανάπτυξης.
- Θετικές εξελίξεις και συνθήκες, όπως η έξοδος από τα προγράμματα προσαρμογής, η άρση των ελέγχων κεφαλαίου, η αποκατάσταση της πολιτικής και μακροοικονομικής σταθερότητας και η αυξανόμενη πολιτική και κοινωνική αναγνώριση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, βελτιώνουν το οικονομικό κλίμα και αυξάνουν την αισιοδοξία στις αγορές.
- Πράγματι, ο Δείκτης Εμπιστοσύνης της Ελληνικής Οικονομίας αυξήθηκε σημαντικά τον Αύγουστο του 2019 και έφτασε τις 108,40 μονάδες, το υψηλότερο επίπεδο μετά το 2007 και σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Chart 14: Δείκτης Εμπιστοσύνης της Ελληνικής Οικονομίας

- Για να διατηρήσει ένα θετικό επιχειρηματικό κλίμα και να χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, η Ελλάδα πρέπει να αυξήσει τις προσπάθειές της για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση των προκλήσεων
- Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί την ανάπτυξη μιας συνεκτικής πολιτικής, με επίκεντρο τους ακόλουθους βασικούς πυλώνες:
 - Εξασφάλιση πολιτικής και κοινωνικής σταθερότητας, εξάλειψη των μακροοικονομικών αβεβαιοτήτων και διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας.
 - Συνέχιση των διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς, εκσυγχρονισμός του δημόσιου τομέα με ολοκληρωμένη εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και αξιολόγησης και επιδίωξη μιας

διαρθρωτικής πολιτικής για την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της ελληνικής οικονομίας.

- Βελτίωση του ρυθμιστικού και θεσμικού πλαισίου με τη μείωση της γραφειοκρατίας που σχετίζεται με τις επενδύσεις (π.χ. επενδυτικές και οικοδομικές άδειες, χρήση γης, επιβολή συμβάσεων, επίλυση της αφερεγγυότητας), απλούστευση του επιχειρηματικού δικαίου και περιορισμός των φαινομένων όπως γραφειοκρατία, υπερ-νομοθεσία και υπερ-ρύθμιση.
- Μείωση της φορολογίας των επιχειρήσεων, εξορθολογισμός των κοινωνικών εισφορών, απλούστευση του φορολογικού νόμου και περιορισμός της φοροδιαφυγής και το εύρος της «γκρίζας» οικονομίας.
- Τερματισμός της πιστωτικής κρίσης και διευκόλυνση της πρόσβασης σε πιστώσεις και άλλα χρηματοπιστωτικά μέσα με βελτίωση της κατάστασης ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, προσέλκυση ξένου κεφαλαίου, επέκταση των ενεργειών της νέας Ελληνικής Τράπεζας Ανάπτυξης, καλύτερη χρήση των νέων χρηματοδοτικών μέσων, αύξηση της απορρόφησης τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ για την καινοτομία και τις επενδύσεις, τη βελτίωση του εθνικού συστήματος επενδυτικών κινήτρων κ.λπ.
- Προώθηση του δυναμισμού των εξαγωγών μέσω της ενίσχυσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, της στήριξης της ομαδοποίησης των εξαγωγών και της βελτίωσης των εμπορικών πιστώσεων, των διασυνοριακών διαδικασιών και της κρίσης της οικονομικής διπλωματίας.
- Η άρση των αντικινήτρων, η δημιουργία ευνοϊκών εσωτερικών συνθηκών και η εφαρμογή συντονισμένης πολιτικής για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων.
- Αναβάθμιση των επιχειρηματικών, τεχνολογικών, μεταφορικών, ενεργειακών και περιβαλλοντικών υποδομών και προώθηση της ψηφιακής οικονομίας.
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της βελτίωσης της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, της επανεκπαίδευσης και της αναβάθμισης των δεξιοτήτων και των γνώσεων για τους δυναμικούς τομείς της οικονομίας.
- Βελτίωση της συνεργασίας και της δικτύωσης μεταξύ του ακαδημαϊκού και του επιχειρηματικού κόσμου στους τομείς της έρευνας και της καινοτομίας και αύξηση του ποσοστού των ερευνητών που απασχολούνται στον ελληνικό επιχειρηματικό τομέα (19% έναντι μέσου όρου της ΕΕ 49%).
- Ενθάρρυνση και στήριξη των νέων με υψηλά εκπαιδευτικά επίπεδα να εμπλακούν στην επιχειρηματικότητα και να επικεντρωθούν στην ποιότητα των νέων εγχειρημάτων περισσότερο από την ποσότητα. Η Ελλάδα χρειάζεται περισσότερη επιχειρηματικότητα ευκαιρίας παρά επιχειρηματικότητα ανάγκης .
- Καλλιέργεια της επιχειρηματικής κουλτούρας στην ελληνική κοινωνία και βελτίωση της επιχειρηματικής εκπαίδευσης.
- Σχεδιασμός και εφαρμογή ειδικού χρηματοδοτικού μέσου για το brain gain.
- Παροχή ειδικών φορολογικών κινήτρων για το brain gain.